

OSLO TINGRETT

DOM

Avsagt: 23.07.2010 i Oslo tingrett,

Saksnr.: 08-085721TVI-OTIR/04

Dommer: Tingrettsdommer Jannicke Johannesen

Saken gjelder: Krav om erstatning og oppreisning for krenkelse av
privatlivets fred.

Suraia Rais

Advokat Per Danielsen

mot

Åsne Guldahl Seierstad

Advokat Cato Schiøtz,
Advokatfullmektig Anne Guro
Hukkelås Gaustad

Cappelen Damm AS

Advokat Cato Schiøtz,
Advokatfullmektig Anne Guro
Hukkelås Gaustad

DOM

Saken gjelder krav om erstatning og oppreisning etter skadeerstatningsloven § 3-6 for krenkelse av privatlivets fred, jf straffeloven § 390.

I Sakens bakgrunn

Våren 2002 bodde journalist og forfatter Åsne Seierstad fire måneder hos familien Rais i Kabul i Afghanistan. Oppholdet kom i stand etter invitasjon fra bokhandler Shah Mohammad Rais.

I boken ”*Bokhandleren i Kabul*” skildrer Seierstad livet til og rundt familien Rais. Boken ble utgitt på norsk av J W Cappelens Forlag AS, nå Cappelen Damm AS, i 2002. Den har blitt solgt i nær 250 000 eksemplarer i Norge. Den har etter hvert blitt oversatt til og utgitt på over 40 språk, deriblant engelsk. Cappelen Damm har ikke hatt noe med de utenlandske utgivelsene å gjøre. Boken har ikke blitt utgitt i Afghanistan. Derimot foreligger det en piratutgave på dari (farsi / persisk) som er ett av flere offisielle språk i Afghanistan.

I forordet skriver Seierstad at hun fikk ideen til boken etter et kveldsmåltid hos familien i november 2001. Hun hadde ukene i forveien fulgt Nordalliansens offensiver mot Taliban i Pansjirdalen, og fulgt med alliansen til Kabul da Taliban-styret falt. Etter måltidet sa hun imidlertid til seg selv (side 10):

”Dette er Afghanistan. Denne familien hadde det vært spennende å skrive en bok om.”

Seierstad skriver videre at boken har en litterær form, men at den er basert på virkelige historier som hun enten har vært med på eller fått seg fortalt. Gjengivelsene av hva de ulike personene tenker eller føler, skal være basert på hva de har fortalt at de tenkte eller følte. Hun skriver også (side 11):

”Hele familien var innforstått med at jeg bodde hos dem for å skrive bok. Dersom det var noe de ikke ville jeg skulle skrive om, sa de ifra. Likevel har jeg valgt å anonymisere familien ... og de andre personene jeg gjengir. Ingen ba om det, men jeg følte det var riktig.”

I boken er familienavnet endret fra Rais til Khan. For øvrig er det brukt både oppdiktede og ekte fornavn.

I forordet skriver Seierstad at familien var sjenerøs og åpen, og at hun ble tatt fantastisk godt hånd om. Hun hadde mange morsomme stunder med, men ble også sint på familien. Hun skriver (side 12):

”Det som provoserte meg, var alltid det samme: måten mennene behandlet kvinnene. Mennenes overlegenhet var så innprentet i dem at det sjelden ble stilt spørsmål ved den. I diskusjoner var det for mange helt selvfølgelig at kvinner er dummere enn menn, at de har mindre hjerne, og ikke kan tenke så klart som menn.”

Kapittelet ”Selvmord og sang” begynner med (side 51):

”En kvinnes lengsel etter kjærlighet er tabu i Afghanistan. Den er forbudt både av klanens strenge æresbegreper og av mullaene. Unge mennesker har ikke rett til å møtes, til å elske, til å velge. Kjærlighet har lite med romantikk å gjøre, tvert imot kan den være en alvorlig forbrytelse, straffet med døden. De udisiplinerte blir kaldblodig drept. Dersom bare en av dem straffes med døden, er det uten unntak kvinnen.”

På forsiden til den engelske utgaven står det at boken gir ”an intimate portrait of Afghani people quite unlike any other”.

Familien Rais ble gjort oppmerksom på boken av en norsk journalist i 2003, og opplevde seg gjenkjent og krenket av bokens innhold.

Den 3. juni 2008 tok Suraia Rais – Shah Mohammad Rais sin andre kone – ut stevning mot Seierstad og Cappelen Damm. Hun krevde erstatning og oppreisning fastsatt etter rettens skjønn for hele den globale skaden som hun mente at boken hadde påført henne og seks andre navngitte familiemedlemmer, deriblant ektemannen. Hun opplyste at de andre familiemedlemmene hadde overdratt sine krav til henne.

Seierstad og Cappelen Damm tok til motmæle ved tilsvarende av 29. august 2008, og påsto seg frifunnet.

Saken har reist mange delspørsmål, blant annet om saken skal bedømmes etter afghansk eller norsk rett, og om Rais kan fremme de seks andre familiemedlemmenes krav.

Ved Høyesteretts dom av 2. desember 2009, ble det avgjort at saken i sin helhet skal bedømmes etter norsk rett. Som følge av avgjørelsen i lovvalgsspørsmålet, bygger Rais sine krav på erstatning og oppreisning på skadeerstatningsloven § 3-6, jf straffeloven § 390, jf EMK artikkel 8 og SP artikkel 17.

Ved kjennelse av 28. januar 2010 kom tingretten til at de seks andre familiemedlemmenes krav, ikke kan fremmes uten samtykke fra retten. Samtykke ble ikke gitt, jf

skadeerstatningsloven § 3-10. Anke fra Rais over avgjørelsen, ble forkastet ved Borgarting lagmannsretts kjennelse av 10. mai 2010. Lagmannsrettens kjennelse er påanket.

Hovedforhandling i saken ble berammet tidlig i januar 2010 til 14.-18. juni 2010. Siden det ikke kunne ventes en endelig avgjørelse i samtykkespørsmålet før 14. juni 2010, besluttet tingretten 14. mai 2010 å dele pådømmelsen slik at bare Rais sine egne krav på erstatning og oppreisning skulle pådømmes i første omgang, jf tvisteloven § 16-1 andre ledd.

Rais (i boken Sonya) introduseres i forordet som Shah Mohammad Rais (i boken Sultan) sin ”*vakre tenåringskone*”. Hun ”*satt stille ved døren med babyen sin uten å si et ord*” under kveldsmåltidet som ga Seierstad ideen til boken.

I det første kapittelet – ”*Frieriet*” – beskriver Seierstad hvordan Shah Mohammad Rais måtte fri til Rais uten hjelp fra kvinnene i familien. Etter afghansk skikk var det kvinnene som skulle fridd. De mente imidlertid at han fikk greie seg med konen han alt hadde. I de tre første besøkene hos Rais sin familie, ga Shah Mohammad Rais inntrykk av at det var en rik venn som ville gifte seg med henne. Om det tredje besøket skriver Seierstad (side 21):

”Den tredje dagen kom Sultan igjen, og denne gangen la han fram frierens bud. En ring, et halsbånd, øreringer og armbånd – alt i rødt gull. Klær så mye hun måtte ønske. 300 kilo ris, 150 kilo matolje, en ku, noen sauer og 15 millioner afghani, rundt 3 000 kroner.”

Det fremgår at Rais sin far ”*var mer enn tilfreds med brudeprisen*” og at han spurte om ”*å få treffe den mystiske mannen som tilbød så mye for datteren*”. Han ble lovt et bilde av frieren dagen etter.

Om det fjerde besøket skriver Seierstad (side 22) at en tante ble bestukket til å gå til Rais sine foreldre med et bilde av Shah Mohammad Rais og videreformidle en beskjed om at de hadde en time å bestemme seg på. Rais sine foreldre samtykket før timen var gått, mens Rais ”*satt og gråt på loftet*”. Om hva som skjedde da onkelen kom opp til henne og spurte om hun samtykket, skriver Seierstad:

*”Ikke en lyd kom over Sonyas lepper, hun satt med tårer i øynene og hodet bøyd, gjemt bak det lange sjalet.
– Foreldrene dine har godkjent frieren, sa onkelen. – Dette er din eneste mulighet til å si hva du ønsker.
Hun satt som en stein, livredd og lammet. Hun visste at hun ikke ville ha mannen, men hun visste også at hun måtte følge foreldrenes ønske. Hun ville stige flere trinn oppover i det afghanske samfunnet som Sultans kone. Den høye brudeprisen ville løse mange av familiens problemer. Pengene foreldrene fikk, ville hjelpe brødrene til å kjøpe gode koner.*

Sonya tidde. Og dermed var hennes skjebne beseget: Å tie betyr å samtykke. Avtalen ble inngått, bryllupsdatoen satt.”

Mot slutten av kapittelet ”*Forretningsreisen*” skriver Seierstad (side 77) følgende om Rais sin situasjon i familien hun giftet seg inn i:

*”Hun savner Sultan forferdelig når han er borte. De andre i familien er ikke så hyggelige mot henne når mannen ikke er der. Da er hun ikke lenger husets herskerinne, bare en ungjente som tilfeldigvis er dumpet inn i hjemmet deres. Det er plutselig andre som har makten, som gjør hva de vil når Sultan er borte.
– Landsbyjente, kaller de henne. – Dum som et esel!”*

I kapittelet ”*Forsøk*” skriver Seierstad følgende om Rais sin forlovelsestid (side 186):

*”Sonya hadde gått fra barn til hustru da hun var seksten år. Hun hadde grått før bryllupet, men som den veloppdragne piken hun var, hadde hun snart vent seg til tanken. Hun hadde vokst opp uten forventninger til livet, og Sultan hadde brukt den to måneder lange forlovelsestiden godt. Han hadde bestukket foreldrene hennes slik at han kunne tilbringe tid alene med Sonya før bryllupet. Egentlig skal ikke de forlovede sees mellom forlovelsesfesten og bryllupsdagen, noe som sjeldent blir overholdt. Men en ting var at de gikk og kjøpte inn utstyr sammen, noe annet var at de tilbrakte nettene sammen. Det var helt uhørt. Storebroren ville forsvare hennes ære med kniv da han hørte at Sultan hadde betalt penger til foreldrene for å overnatte sammen med Sonya før bryllupsnatten. Men selv Sonyas arge bror ble brakt til taushet med klingende mynt, og Sultan fikk det som han ville. I hans øyne gjorde han henne en tjeneste.
– Hun må forberedes til bryllupsnatten, hun er veldig ung og jeg er en erfaren mann, sa han til foreldrene. – Dersom vi tilbringer tid sammen nå, blir ikke bryllupsnatten så sjokkerende. Men jeg lover å ikke forgripe meg på henne, sa han. Skritt for skritt forberedte han sekstenåringen på bryllupsnatten.”*

På neste side skriver Seierstad følgende (side 187):

”Det aller viktigste i Sonyas bevissthet er å få flere barn. Eller rettere sagt, sønner. Nå er hun gravid igjen og livredd for å få en datter til.”

Endelig er Rais og andre medlemmer av familien, avbildet på forsiden av den engelske utgaven av boken.

Hovedforhandling ble avholdt 14.-16. juni 2010. Rais møtte med sin prosessfullmektig og forklarte seg. Seierstad møtte med sin prosessfullmektig og forklarte seg. Cappelen Damm møtte ved sin prosessfullmektig. Under hovedforhandlingen ble pådømmelsen av Rais sitt erstatningskrav besluttet delt. Hun krever bare fastsettelsesdom for erstatningsplikt. Retten mottok forklaring fra to vitner – forlagssjef Ida Berntsen og bokhandler Shah Mohammad Rais. Dokumentasjonen fremgår av rettsboken.

Under hovedforhandlingen ble det fremlagt en artikkel fra VG 9. mars 2003. Her er Shah Mohammad Rais som på dette tidspunktet ikke hadde lest boken, men fått hint om innholdet fra flere nordmenn, sitert slik:

*”– Jeg inviterte Åsne til å bo hjemme hos meg for at hun skulle få se det sanne ansikt av Afghanistan. Hun fikk sine oppgaver, men hadde også full frihet til å snakke med hele familien min, ...
– Jeg er spent på å få lese hva hun fikk ut av disse samtalene, om hvordan det bildet hun har tegnet av meg og familien er...”*

II Partenes påstander og påstandsgrunnlag

(i) **Suraia Rais** har nedlagt slik påstand:

- 1 Cappelen Damm AS, org nr 948061937, dømmes til å betale oppreisningserstatning til Suraia Rais med et beløp fastsatt etter rettens skjønn, med tillegg av lovens morarente fra forkynnelse av dommen og til betaling skjer.
- 2 Åsne Seierstad dømmes til å betale oppreisningserstatning til Suraia Rais med et beløp fastsatt etter rettens skjønn, med tillegg av lovens morarente fra forkynnelse av dommen og til betaling skjer.
- 3 Suraia Rais har rett til å bli tilkjent erstatning in solidum fra Cappelen Damm AS, org nr 948061937, og Åsne Seierstad.
- 4 Cappelen Damm AS, org nr 948061937, og Åsne Seierstad dømmes in solidum til å betale Suraia Rais sine saksomkostninger for Oslo forliksråd og Oslo tingrett med tillegg av lovens morarente fra forkynnelse av dommen og til betaling skjer.

Rais har i korthet gjort gjeldende:

Det er publiseringen av utsagnene om Rais på sidene 21, 22, 77, 186 og 187, og bruken av bildet av henne på forsiden av den engelske utgaven, som påklages. Utsagnene og bildet omfattes – lest og tolket i kontekst og i samsvar med alminnelige leseres oppfatning, enten leserne er norske eller utenlandske – av begrepet privatlivets fred i straffeloven § 390, jf skadeerstatningsloven § 3-6. Også det som kan leses mellom linjene og innfortolkes, er rettslig relevant.

Publiseringen av utsagnene og bildet innebærer en rettsstridig krenkelse av privatlivets fred. Det gjelder samme rettsregler for dokumentarromaner som for andre publikasjoner. Rettsstridsvurderingen av både utsagnene og bildet skal skje etter en avveining mellom hensynet til ytringsfriheten og personvernet, jf EMK artikkelene 10 og 8, jf SP artikkel 17. Menneskerettighetene har trinnhøyde over grunnloven.

I dette tilfellet må avveiningen falle ut til fordel for personvernet på grunn av mangelen på aktsomhet. At kravet til aktsomhet er oppfylt, er en forutsetning for frifinnelse. Seierstad

har verken innhentet samtykke til de nevnte utsagnene eller bildebruken. Hun har ikke anonymisert godt nok. Hun burde således ha forstått at boken ville bli kjent og gi skadevirkninger i Afghanistan, jf at vi lever i internettalderen. Videre er det et moment i aktsomhetsvurderingen at flere av utsagnene er usanne. De er dels presentert mot bedre vitende, dels ikke godt nok sjekket, og dels blandet sammen med generell kunnskap om Afghanistan fra andre kilder. Fremstillingen er blitt overdreven, fordreid og misforstått. Dette må Seierstad ha forstått.

At utsagnene skal ha allmenn interesse, har først dukket opp i ettertid. I forordet skriver Seierstad bare at hun ville skrive om familien. At utsagnene skal ha kvinneperspektiv, kan diskuteres. Rais har blitt tråkket på. Allmenn interesse er uansett bare en nødvendig, og ikke en tilstrekkelig forutsetning for frifinnelse. Rais er ikke noen offentlig person.

At utsagnene bare skal være en videreformidling av det andre har sagt, er uten rettslig betydning. Bare videreformidling fra offentlige kilder er frifinnende. Videreformidlingen er dessuten feil. Enten utsagnene må anses som verdiutsagn eller ikke, jf eksempelvis "*dum som et esel*" på side 77, må de ha faktisk grunnlag. Utsagnene er uansett krenkende, også etter norsk målestokk. At det kan være rettmessig å bruke enkeltstående personer for å få frem samfunnsmessige poeng, er ikke relevant, særlig ikke her, hvor det er familien Rais, og ikke samfunnsspørsmål som for eksempel kvinnens stilling, som er temaet. Ytringsfriheten må da vike for personvernet.

Når det gjelder de enkelte påklagede utsagnene, er det som står på side 21 misforstått. Det var ikke tale om budgivning eller brudepris, men om betaling for bryllupsfesten. Det var heller ikke tale om ku og sau, men om kjøtt til festen. Side 22 inneholder masse feil. Det er ikke riktig at Rais gråt og var livredd under frieriet. Det er heller ikke riktig at hun ikke ønsket Shah Mohammad Rais til ektemann, men statusen og pengene hans. Videre er det ikke riktig slik det står på side 77 at hun ble behandlet dårlig og omtalt nedsettende av de andre familiemedlemmene når mannen var borte. Side 186 inneholder også masse feil. Rais gråt ikke før bryllupet. Foreldrene og storebroren ble ikke bestukket. I tillegg skapes det feilaktige inntrykket at Rais debuterte seksuelt før bryllupet, jf "*at de tilbrakte nettene sammen*", at "*storebroren ville forsvare hennes ære med kniv*", men at Shah Mohammad Rais "*med klingende mynt ... fikk det som han ville*". Endelig er det ikke riktig slik det står på side 187 at Rais var livredd for å få en datter. Tvert om ønsket både hun og mannen en datter. Selv om dette ikke er det mest privatsensitive og krenkende utsagnet, underbygger det fremstillingen av Rais som en kvinne uten egne meninger, som er styrt av menn, og som andre synes er dum. Alle sidene inneholder så privatsensitive og krenkende utsagn også etter norsk målestokk at Rais har rett til vern.

Cappelen Damm hefter prinsipielt for Seierstads feil, subsidiært for forlagssjefene Anders Hegers og Ida Berntsens feil på objektivt grunnlag. Forlaget hadde et selvstendig ansvar for å sjekke at det forelå samtykke til boken og god nok anonymisering. Det burde også tatt

høyde for at boken ville bli oversatt til engelsk og publisert i andre land slik at den ville bli kjent og gi skadevirkninger i Afghanistan. Det må stilles strengere aktsomhetskrav til forlaget enn til forfatteren. Forlaget burde ha gitt bedre veiledning. Den norske utgivelsen ga årsak til de utenlandske.

Seierstad og Cappelen Damm plikter å betale erstatning til Rais. Det er sannsynliggjort at Rais har blitt påført et tap på en krone eller mer som står i påregnelig årsakssammenheng til Seierstads og forlagets forhold. Seierstad og forlaget plikter også å betale oppreisning for den globale skaden. For oppreisningens del er det ikke nødvendig å vise til konkrete skadevirkninger. Oppreisningen må fastsettes slik at den rettsstridige krenkelsen ikke lønner seg. Hensett til den høye fortjenesten, må oppreisningen bli rekordhøy.

(ii) Åsne Seierstad og Cappelen Damm AS har nedlagt slik påstand:

De saksøkte frifinnes og tilkjennes sakens omkostninger.

Seierstad og Cappelen Damm har i korthet gjort gjeldende:

Av de påklagede utsagnene og bildet, er det bare det som står på side 186 som – lest og tolket i samsvar med alminnelige leseres oppfatning – kan sies å være opplysninger om private eller huslige forhold i straffeloven § 390, jf skadeerstatningsloven § 3-6. Med unntak for det som står på denne siden, er således ikke en gang det objektive gjerningsinnholdet i straffeloven § 390, oppfylt.

Publiseringen av utsagnene og bildet innebærer ingen rettsstridig krenkelse av privatlivets fred. Ytringsfriheten kan bare begrenses hvis tungtveiende hensyn gjør det forsvarlig, jf grunnloven § 100 tredje ledd, eller hvis det foreligger ”*a pressing social need*”, jf EMK artikkel 10. Listen for inngrep i ytringsfriheten ligger høyt. Det foreligger ikke grunnlag for inngrep i dette tilfellet.

Boken har stor allmenn interesse og gir tilskudd til den offentlige debatten. Afghanistan generelt, og kvinnenens situasjon i landet spesielt, har stor plass i nyhetsbildet. Seierstad ga det første innsidebildet fra landet. Boken har vakt interesse innenfor academia, og står på pensumlisten ved mange universiteter i utlandet. Utsagnene om Rais er ikke sensitive.

Familien var inneforstått med at Seierstad skulle skrive en bok om dem. Shah Mohammad Rais har innrømmet dette til VG i mars 2003. Også den omstendighet at Seierstad bodde tett på familien i fire måneder, gjorde notater fra samtale med familiemedlemmene og tok hundrevis av bilder av dem, viser at de var inneforstått med hennes bokplaner. Rais og ektemannen har et troverdighetsproblem når de benekter dette. Selv om familien ikke har samtykket til boken, har den medvirket maksimalt. Boken bygger på opplysninger som familien selv har gitt. Familien fikk angrefrist med hensyn til det de fortalte. Krav om

endringer ble godtatt. Familien ba aldri om å forhåndsgodkjenne boken. Shah Mohammad Rais stilte tvert i mot Seierstad fritt.

Skadepotensialet er minimalt. Rais er en biperson i boken. Den meget kortfattede omtalen av henne, kan ikke ha gitt skadevirkninger. Utbredelsen av boken i Afghanistan er ukjent. Verken den norske eller engelske utgaven kan ha medført noen skade. I Afghanistan er den engelske utgaven lest av intellektuelle. De har ikke reagert på innholdet. Det er eventuelt piratutgaven på dari som har medført skade. Denne utgaven kan verken Seierstad eller Cappelen Damm være ansvarlig for.

Skyldgraden hos Seierstad er lik null. Hun har ikke opptrådt uaktsomt. Det var helt upåregnelig for henne at boken skulle bli oversatt til engelsk, og enda mer til dari, da boken ble utgitt første gang. Fremstillingen i boken er dempet i forhold til virkeligheten. Det er foretatt en delvis anonymisering selv om Shah Mohammad Rais ikke ønsket dette.

Boken har meget høy litterær verdi og har fått gode anmeldelser og priser. Den inneholder ikke sladder, men videreformidler ut fra et aktverdig motiv hva familien selv har fortalt. De påklagede utsagnene og bildet, må tolkes helhetlig. Det helhetlige inntrykket er ikke krenkende. Rais fremstilles som et sympatisk offer for et bestemt kvinnesyn, og kanskje også en bestemt religiøs tro. Utsagnene er også i det alt vesentlige korrekt gjengitt og sanne. Unøyaktighetene er for små til at de har rettslig betydning.

Når det gjelder de enkelte påklagede utsagnene, er det Rais og ektemannen som er kilden til det som står på side 21 og 22. De er også kilden til det som står på side 187. De hadde allerede fått en datter, og ønsket seg en sønn slik det står. Side 77 bygger på observasjoner Seierstad gjorde selv og uttalelser Shah Mohammad Rais sin eldste sønn – Mansur – kom med. Som nevnt inneholder ingen av sidene 21-22, 77 eller 187 opplysninger om intime, personlige eller huslige forhold. Opplysningene er heller ikke krenkende etter norsk målestokk, men skaper tvert i mot sympati med Rais. Side 186 bygger på samtaler med Rais og ektemannen. Skildringen er mer dempet enn det de fortalte. Det er ikke grunnlag for å innfortolke at Rais debuterte seksuelt før bryllupet, jf at hun ble forberedt ”*skritt for skritt*” på bryllupsnatten. Skildringen er ikke krenkende og spesielt sensitiv etter norsk målestokk. Den gir heller ikke innblikk i noe mer enn det som er vanlig i Afghanistan.

Det gjelder ikke noe objektivt ansvar for Cappelen Damm. Seierstad har aldri vært ansatt i forlaget. Ingen ansatte i forlaget har opptrådt uaktsomt. Det var helt upåregnelig også for forlaget at boken skulle selge så godt som den gjorde, og at den skulle bli oversatt til engelsk og dari, da boken ble utgitt.

Det er ikke dokumentert at Rais har blitt påført noe økonomisk tap eller andre skadevirkninger som står i påregnelig årsakssammenheng med publiseringen av de påklagede utsagnene, verken på norsk eller engelsk. Det er ikke grunnlag for at Seierstad

og / eller forlaget skal dømmes til å betale erstatning og / eller oppreisning til Rais. For øvrig er skadeerstatningsloven § 3-6 første ledd, andre punktum en kan-regel. For forfattere ligger nivået på oppreisningsnivået uansett lavt.

III Rettens vurdering

Rais krever erstatning og oppreisning fra Seierstad og Cappelen Damm for krenkelse av privatlivets fred, jf skadeerstatningsloven § 3-6, jf straffeloven § 390. I denne omgang, er det bare hennes egne, og ikke familiemedlemmenes krav om erstatning og oppreisning, som skal vurderes. For så vidt gjelder hennes krav om erstatning, er det nå bare spørsmål om fastsettelsesdom for erstatningsplikt.

Etter skadeerstatningsloven § 3-6 første ledd, første punktum skal den som har krenket privatlivets fred, yte erstatning ”såfremt han har vist uaktsomhet eller vilkårene for straff er til stede”. Etter andre punktum kan han også pålegges å betale oppreisning (erstatning for ikke-økonomisk skade). Etter andre ledd hefter eier og utgiver på visse vilkår for erstatningen og oppreisningen, jf første og andre punktum. Eier og utgiver kan også pålegges ytterligere oppreisning, jf tredje punktum.

Uttrykket ”*privatlivets fred*” i skadeerstatningsloven § 3-6, viser til straffeloven § 390. Sakens hovedproblemstilling er om utgivelsen av boken med utsagnene om Rais på sidene 21-22, 77 og 186-187, og omslagsbildet av henne sammen med andre medlemmer av familien, er i strid med straffeloven § 390 første ledd, som lyder slik:

”Med bøter eller fengsel inntil 3 måneder straffes den som krenker privatlivets fred ved å gi offentlig meddelelse om personlige eller huslige forhold.”

Retten ser først på spørsmålet om utsagnene og bildet inneholder opplysninger som omfattes av begrepet privatlivets fred / personlige eller huslige forhold.

Partene er enige om at side 186 inneholder opplysninger som omfattes av begrepet. Seierstad og Cappelen Damm bestrider imidlertid at det ellers er tale om slike opplysninger.

Etter rettspraksis må opplysningene objektivt sett ha en viss grad av sensitivitet for å kunne omfattes, jf Rt 2010 side 258 (lokalhistoriebok) avsnitt 50 med videre henvisning til Rt 2007 side 687 (Big Brother) avsnitt 59. Yrke og sivilstand er nevnt som eksempler på opplysninger som ikke vil være sensitive nok. Samtidig er det uttalt at det ikke kan kreves mye før sensitivitetskravet er oppfylt. Videre er det helhetsinntrykket av opplysningene som avgjør om de omfattes av privatlivets fred, jf avsnitt 51 i lokalhistoriebokdommen. Det er således ikke nødvendig å ta detaljert stilling til hvilke enkeltopplysninger som omfattes.

Etter en sammenlikning med saken som lå til grunn for lokalhistoriedommen, finner retten at utsagnene og bildet helhetlig sett, klart nok omfattes av begrepet privatlivets fred.

I lokalhistoriebokdommen fant Høyesterett det ikke særlig tvilsomt at opplysninger om to ektefellers uenighet om dyrehold på gårdsbruket de drev sammen, om deres ekteskapskrise og om deres tvister i forbindelse med skilsmissen, var omfattet, jf igjen avsnitt 51.

Opplysningene var frie for intime detaljer, og kunne knapt sies å utlevere noe om deres samliv eller person, jf avsnitt 64. Om årsaken til skilsmissen skrev forfatteren – den ene av de to – ikke annet enn at de hadde glidd fra hverandre, jf avsnitt 18. Om tvistene dem i mellom, skrev han ikke annet enn at de hadde blitt løst etter søksmål, at han hadde vunnet retten til å bo på egen gård og fått omsorgen for sønnen, jf avsnitt 19.

Slik retten ser det er utsagnene om og bildet av Rais, minst like sensitive. Det gjelder særlig skildringen av forberedelsen til bryllupsnatten (side 186), men også skildringene av hvordan Rais ble fridd til (side 21-22), hvordan hun ble sett på av familien hun giftet seg inn i (side 77), og hennes tanker om fremtidig barn (side 187). Skildringene gir innblikk i det som da skal ha vært hennes holdning til Shah Mohammad Rais som ektemann – at hun ikke ville ha ham. De gir også innblikk i det som da skal ha vært den øvrige familiens holdning til henne – at hun var en ung og dum landsbyjente som tilfeldigvis hadde dumpet inn i familien. Hun skal også som gravid for andre gang, ha vært livredd for å få en datter til. På forsiden av den engelske utgaven med bildet av blant andre Rais, står det at boken gir et intimt portrett av afghanske mennesker. Alt i alt dreier det seg om opplysninger om holdninger til personlige og følsomme spørsmål, og om livet og samlivet innenfor hjemmets fire vegger.

Retten ser så på spørsmålet om privatlivets fred er krenket ved utgivelsen.

Partene er enige om at det ikke foreligger samtykke til utgivelsen. Verken Rais eller andre familiemedlemmer hadde sett, lest og forhåndsgodkjent boken før den ble utgitt.

Uenigheten mellom partene går på om det foreligger en rettsstridig krenkelse, herunder hva som er det korrekte rettslige utgangspunktet for rettsstridsvurderingen. Rais gjør gjeldende at EMK og SP har trinnhøyde over grunnloven, og at det må foretas en avveining mellom hensynet til personvernet, jf EMK artikkel 8 og SP artikkel 17, og ytringsfriheten, jf EMK artikkel 10, mens Seierstad og Cappelen Damm gjør gjeldende at konvensjonene har rang under grunnloven, og at det må tas utgangspunkt i grunnloven § 100 som fastsetter at ytringsfriheten bare kan begrenses hvor særlig tungtveiende hensyn gjør det forsvarlig, jf tredje ledd, utfyllt med kravet i EMK artikkel 10 til ”*pressing social need*”.

Etter menneskerettighetsloven § 2 gjelder EMK og SP som norsk lov. Begge konvensjonene går ved motstrid foran annen lovgivning, jf § 3, men ikke foran grunnloven,

jf eksempelvis Johs Andenæs og Arne Fliflet ”Statsforfatningen i Norge” (10. utgave) side 380 og Eivind Smith LoR 2001 side 385-386.

Ytringsfriheten har uttrykkelig vern i grunnloven § 100. Grunnloven har ingen særskilt bestemmelse om personvern. Imidlertid kan mye tale for at også EMK og SP, herunder de to konvensjonenes personvernbestemmelser, har en viss forankring på grunnlovsnivå, jf eksempelvis Bjørnar Borvik ”Personvern og ytringsfrihet” side 21-24.

Den grunnlovsfestede ytringsfriheten er uansett ikke absolutt. Personvernhensyn vil ha både relevans og tyngde ved tolkningen av grunnloven § 100, jf eksempelvis igjen Andenæs / Fliflet side 385, hvor det heter at rekkevidden av ytringsfriheten ”*må avveies i forhold til andre interesser, så som for eksempel personvernet og privatlivets fred*”.

Tilsvarende må hensynet til personvernet og privatlivets fred avveies mot ytringsfriheten. Skadeerstatningsloven § 3-6, jf straffeloven § 390 gir da også i seg selv anvisning på en slik avveining.

Høyesterett har de siste årene avsagt i alt fire dommer om krenkelse av privatlivets fred: Rt 2007 side 687 (Big Brother), Rt 2008 side 489 (Plata), Rt 2008 side 1089 (bryllupsfoto) og Rt 2010 side 258 (lokalhistoriebok). Høyesterett har i alle dommene, jf avsnittene 54 og 55 i den siste, tatt utgangspunkt i Anders Bratholms og Magnus Matningsdals kommentarer til straffeloven § 390 i ”*Straffeloven med kommentarer*”, tredje del (1998) side 222, hvor det nettopp heter at kravet til rettsstrid innebærer ”*det må skje ei totalvurdering av formidlinga i lys av kontekst og situasjon, der omsynet til personvernet samtidig blir avvege mot ytringsfriheten*”, for så å uttale / sitere:

”Gjennom menneskerettslova er EMK gjort til intern norsk rett. I saka no er både artikkel 8 om respekt for familielivet og artikkel 10 om ytringsfriheten sentrale. Det er her tale om tilsvarende avveingar som dei som må gjerast etter skadebotlova § 3-6 første ledd og straffelova § 390, og det må i denne situasjonen vere rett å tolke desse føresegnene slik at innhaldet blir i samsvar med EMK artikkane 8 og 10.”

Retten legger etter dette til grunn at rettsstridsvurderingen må skje etter en totalvurdering av de publiserte utsagnene i lys av kontekst og situasjon, og etter en avveining av hensynet til personvernet og ytringsfriheten. Avveiningen må skje innenfor den metode som anvendes av konvensjonsorganene, jf eksempelvis Erik Møse ”*Menneskerettigheter*” side 184-185 med henvisning til blant annet Rt 2000 side 996.

Retten legger også til grunn at EMK artikkel 8 og SP artikkel 17 – til tross for formuleringsforskjeller – fastslår de samme prinsippene, jf igjen Møse side 400-401. Retten er ikke kjent med konvensjonspraksis som tilsier at formuleringsforskjellene har realitetsbetydning.

Med utgangspunkt i EMDs dom av 24. juni 2004 i den såkalte von Hannover-saken (EMD-2000-59320), har Høyesterett fremholdt som helt sentralt for rettsstridsvurderingen om den offentlige meddelelsen gir tilskudd til en debatt av allmenn interesse, jf Big Brother-dommen avsnitt 72, Plata-dommen avsnitt 45 og bryllupsfotodømmen avsnitt 38. Det er understreket at det er innenfor samfunnsdebatten at vernet etter EMK artikkel 10 har sin særskilte slagkraft. I Big Brother- og bryllupsfotodømmen er det også tilføyd:

”Når det gjeld publisering om personlige forhold og då ikkje minst slikt som gjeld heilt private relasjonar mellom to personar som ikkje har posisjonar i politikk eller samfunnsliv, er ein klart utanfor det området som reglane om ytringsfridom siktar på å regulere.”

Selv om ytringsfriheten har sin særskilte slagkraft ved meddelelser som gjelder samfunnsdebatten og offentlige personer, er det imidlertid ikke utelukket at ytringsfriheten spiller inn også i andre tilfeller, jf lokalhistoriedømmen avsnitt 59. I avsnittene 56 og 60 er det trukket frem at hensynet til levende historieskrivning og andre faglige eller vitenskapelige hensyn, kan spille inn.

Videre har den som publiserer opplysninger som gir tilskudd til en debatt av allmenn interesse, stor grad av frihet med hensyn til hvordan opplysningene skal publiseres, jf EMDs dom av 23. september 1994 i den såkalte Jersild-saken (EMD-1989-15890) avsnitt 31. Av blant andre EMDs dom av 22. mai 2008 i den såkalte Alithia-saken (EMD-2003-17550) avsnitt 64, fremgår det at en viss grad av overdrivelse og provoserende virkemidler, vil kunne være tillatt. Tilsvarende fremgår av Plata-dommen avsnitt 57. Her er det etter henvisning til Rt 1999 side 1541 (side 1553), understreket at det bør utvises romslighet slik at ”mindre feilskjær” ikke skal anses utslagsgivende. Identifisering må imidlertid ikke være unødvendig i den forstand at den ikke har betydning for det som søkes formidlet, jf igjen Plata-dommen avsnitt 53 med henvisning til nyere praksis fra EMD.

EMK artikkel 10 forutsetter (setter som ”proviso”) i utgangspunktet at den som publiserer personlige opplysninger, må handle i god tro for å gjengi dem riktig og nøyaktig i samsvar med egen yrkeskodeks, jf igjen Alithia-dommen avsnitt 65 med videre henvisning til EMDs dom av 20. mai 1999 i den såkalte Bladet Tromsø-saken (EMD-1993-21980) avsnitt 66. Dette kravet kan fravikes i spesielle tilfeller, avhengig av hvor negative opplysningene har vært for den de gjelder, og om det på publiseringstidspunktet var grunn til å stole på kilden til opplysningene.

De nevnte prinsippene er i hovedsak utviklet i saker med utspring i publisering i etablerte massemedia, men har klart nok overføringsverdi til publisering fra andre, jf EMDs dom av 15. februar 2005 i den såkalte Steel og Morris-saken (EMD-2001-68416) avsnitt 89 flg og lokalhistoriedømmen avsnittene 45-48.

EMD legger ved den konkrete avveiningen mellom hensynet til ytringsfriheten og personvernet, vekt på de samme momentene enten det er spørsmål om brudd på EMK artikkel 8 eller 10. Også etter dommene av 9. april 2009 og 1. mars 2007 i henholdsvis Fædrelandsvennen-saken (EMD-2006-28070) og Tønsberg Blad-saken (EMD-2004-510), mener retten at disse kan oppsummeres som i Rt 2005 side 1677 (Fædrelandsvennen) avsnitt 62 og Rt 2003 side 928 (Tønsberg Blad) avsnitt 44:

”Generelt vil ytringen ha et sterkt vern dersom den gjelder forhold av allmenn interesse, verdivurderinger, videreformidling, offentlig person, og det foreligger sterke holdepunkter for at påstanden var sann. Motsatt: Gjelder saken beskjedden allmenn interesse, faktapåstander, egen fremsettelse, privatperson, og det foreligger svake holdepunkter for at påstanden er sann, har ytringen mindre sterkt vern.”

I lokalhistoriedommen avsnitt 56 er det uttalt at det vil være av betydning for avveiningen om opplysningene det er tale om er nærgående og intime, negative eller positive, uriktige eller riktige, eventuelt fremstår som sjikanøse.

I avsnitt 58 er det under henvisning til Rt 1960 side 1147 (Aktuell), uttalt at det må anvendes en objektiv norm ved rettsstridsvurderingen. Personlig opplevelse av å ha fått sitt privatliv krenket, vil således ikke være tilstrekkelig for rettsstrid.

Retten finner at det foreligger en rettsstridig krenkelse av privatlivets fred i dette tilfellet.

Riktignok mener retten at utgivelsen av boken med utsagnene om og bildet av Rais gir et tilskudd til en offentlig debatt av stor allmenn interesse. Afghanistan har over lengre tid hatt en viktig plass i nyhetsbildet, både i Norge og utlandet. Særlig har ISAF / NATO sine militære operasjoner og det internasjonale samfunnet for øvrig sitt arbeid fra høsten 2001 med sikte på å skape sikkerhet, stabilitet og fred i landet, vært gjenstand for stadig debatt. Kvinnenes situasjon i landet, har vært en del av denne. Deres situasjon har av mange blitt trukket frem som en av flere grunner til at ISAF / NATO og det internasjonale samfunnet gikk inn i, og har blitt værende i landet.

Blant annet med utgangspunkt i Rais, gir Seierstad innsyn i kvinnenes situasjon i en ressurssterk familie i Kabul kort tid før og etter Taliban-styrets fall høsten 2001. I følge boken sto det tradisjonelle kvinnesynet sterkt også etter Taliban. Kvinnenes muligheter for bestemme over eget liv og til å utfolde seg i og utenfor hjemmet, var like begrenset.

Retten forstår Seierstads bokprosjekt slik at hun ville gi et sant innsidebilde av landet, jf det hun skriver i forordet om at det var etter kveldsmåltidet med familien Rais, og ikke etter fremrykningene med Nordalliansen, at hun sa til seg selv ”*Dette er Afghanistan*”. I følge Seierstad er familien grunnstøtten i det afghanske samfunnet. Hun har fremholdt at kunnskap om denne støtten er grunnleggende for å forstå afghanske forhold.

Slik retten ser det bidrar boken sammen med annen litteratur med utgangspunkt i Afghanistan, til at enkeltmennesker bak nyhetene fra landet, trer mer levende frem. Slik litteratur legger til rette for at allmennheten får en mer nyansert forståelse av situasjonen i landet, og legger derigjennom også til rette for at den offentlige debatten om det, blir mer innsiktsfull.

Boken skal dessuten være tatt inn på pensumlisten på enkelte utenlandske universiteter, og har slik sett faglig / vitenskapelig verdi.

Retten legger også til grunn at Seierstad gjorde bokplanene sine kjent for familien før oppholdet, og at boken hovedsakelig bygger på en videreformidling av hva Rais og andre i familien, har fortalt.

Rais har rett nok med støtte fra ektemannen forklart at hun trodde Seierstad skulle skrive en generell bok om afghansk kultur, historie og økonomi, og ikke en bok spesielt om dem. Uttalelsen fra ektemannen til VG 9. mars 2003 om at han var spent på å få lese hva Seierstad hadde fått ut av samtalene med familien og hvilket bilde hun hadde tegnet av ham og familien, svekker imidlertid troverdigheten av hans forklaring på dette punktet.

Seierstad har forklart at hun etter å ha presentert seg som journalist og forfatter, redegjorde grundig for at hun ville skrive en bok om familien først overfor Shah Mohammad Rais, og deretter overfor hele familien i et møte. Hun har fremholdt at hun ikke foretok seg noe på egenhånd under oppholdet hos familien, men at hun hele tiden var sammen med medlemmer av familien. Både Rais og ektemannen har forklart at Seierstad bar rundt på notatbøker og en bærbar PC i månedene hun bodde hos dem, og at hun gjorde notater under samtalene med familien.

Etter rettens syn viser disse omstendighetene klart nok at Rais og familien var inneforstått med at Seierstad ville skrive en bok om nettopp dem. Det var ellers ingen grunn til at hun skulle leve tett på familien og notere fra samtalene med dem over fire måneder.

Videre er det på det rene at Seierstad verken forsto eller snakket dari, og at familien visste dette. Derimot forsto og snakket Seierstad, Rais sin ektemann og flere andre medlemmer av familien, engelsk. Det er ikke antydning at noen av disse personene behersket engelsk, dårlig. Imidlertid verken forsto eller snakket Rais engelsk.

All verbal kommunikasjon med Seierstad foregikk således på engelsk.

Familiemedlemmene som kunne engelsk, tolket for de som ikke kunne språket. På denne måten fikk familien i praksis en viss kontroll med hva de bidro med. I følge Seierstad ble de i tillegg gitt anledning til å trekke tilbake ting de hadde fortalt. Dette skal ha skjedd flere ganger, og da uten diskusjon. Samtidig må familien ha forstått at det de fortalte på eller fikk oversatt til engelsk om hendelser, tanker og følelser, ville kunne bli brukt i boken.

Familien må også ha forstått at det Seierstad observerte og oppfattet av nonverbal kommunikasjon, ville kunne bli brukt.

Rais har bestridt at hun er kilde til noe som helst i boken. Hun skal aldri ha snakket med Seierstad. Seierstad har forklart at utsagnene om Rais bygger på notater hun gjorde under samtaler med familien, supplert med egne observasjoner, inntrykk og landkunnskap. For eksempel skal opplysningene på side 22 og 186 stamme fra en samtale hun hadde med Rais og ektemannen en kveld. Ektemannen har bekreftet at Rais var til stede under en kveldssamtale med Seierstad. Han mener imidlertid at det hovedsakelig var han og Seierstad som snakket. Han tror ikke at han oversatte noe Rais fortalte.

Rais har også vært opptatt av at hun ikke har gitt samtykke til bruk av bildet av seg på forsiden til den engelske utgaven. Hun har forklart at det var Seierstad som tok bildet. I følge Seierstad ble bildet på forsiden av den engelske utgaven, tatt av en profesjonell fotograf (Kate Brooks). Fotografen skal ha blitt bestilt i forståelse med familien og betalt av Cappelen Damm for å ta bilder til bokforsider og markedsføring. Hele familien skal ha posert.

Retten finner det mest sannsynlig at også Rais har bidratt med opplysninger til boken, samt at hun var inneforstått med at det ble tatt bilder av henne til bokforsider og markedsføring slik Seierstad har forklart. For retten spiller det inn at Rais og ektemannen ser ut til å tone ned sitt eget bidrag til boken, jf deres forklaring om at de trodde at Seierstad skulle skrive en bok om Afghanistan generelt, og ikke dem spesielt.

Seierstad beskriver Shah Mohammad Rais som det ubestridte overhodet i familien. Særlig skal kvinnenes mening, ha liten eller ingen betydning, jf beskrivelsen på side 12 i forordet. Det kan da være nærliggende å spørre om de andre medlemmene av familien, og da særlig om Rais som kvinne, hadde noe annet valg enn å bidra til boken. Siden Rais ikke har gjort noe slikt gjeldende, men tvert i mot har bestridt denne beskrivelsen, går imidlertid ikke retten nærmere inn på dette.

Retten kan heller ikke se at det har skjedd noen unødvendig identifisering.

Seierstad har forklart at Shah Mohammad Rais ikke ønsket anonymisering. Han skal ha gitt uttrykk for at han var stolt over å bli hovedperson i en bok. I følge Seierstad ble også alle de andre i familien spurt om anonymisering. Bare en ville ha et annet navn. Dette skal ha blitt respektert. Seierstads forklaring på dette punktet står uimotsagt.

Seierstad hadde likevel et selvstendig ansvar for unødvendig identifisering. Hun har da også foretatt en anonymisering ved at hun har gitt de mest sentrale personene i boken, andre navn, og ved at hun har endret familiens bostedsadresse. Anonymiseringen har

likevel ikke vært tilstrekkelig. Familien ble identifisert allerede før boken ble utgitt på engelsk. I følge Rais var det opplysningene om hvor en av filialene til familiens bokhandel lå, som ledet til identifiseringen.

Sett i lys av den interessen boken har vist seg å bli gjenstand for, synes opplysningen om lokaliseringen til en av filialene, som unødvendig. Slik retten ser det må det imidlertid ha fortont seg som svært usannsynlig at noen ville forsøke å finne frem til familien, da boken ble utgitt første gang. Seierstad hadde da utgitt en bok tidligere – også det et innsidebilde av et krigsherjet land – Serbia. Denne boken – ”*Med ryggen mot verden*” – hadde et opplag på bare 1 200, og ble ikke en gang utsolgt.

Slik retten ser det ville familien uansett lett ha blitt identifisert på grunnlag av beskrivelsen av bokhandlens rikholdige utvalg av utenlandsk litteratur.

Seierstad har på spørsmål om hun ikke like gjerne kunne gitt Sultan Khan et annet yrke, forklart at det var sentralt for boken at han nettopp var bokhandler, og ikke for eksempel teppehandler. Shah Mohammad Rais sin heltmodige innsats for å redde forbudte bøker og skaffe skolebøker før og etter Taliban-styret, ga opphav til tre-fire kapitler i seg selv. Dessuten så hun det som et poeng at han ikke bare var en modig, frisinnet og velutdannet mann slik hun først hadde fått inntrykk av, men også en tradisjonstro mann som i rollen som familieoverhode, brukte sin analfabete far som rollemodell.

Retten har forståelse for dette resonnementet. Som nevnt skildrer boken hvordan det tradisjonelle kvinnesynet fortsatt sto sterkt – selv i en ressurssterk familie i Kabul – kort tid etter Taliban-styret. I boken fremstilles Sultan Khan på den ene siden som en belest mann med liberale holdninger, og på den andre siden som en tradisjonell og autoritær familiefar. Slik retten ser det understrekes denne kontrasten ved at han i tillegg til å være belest og liberal, sprer et stort, og til dels modig utvalg bøker, som bokhandler. Uten opplysningen om yrke, ville denne siden av formidlingen, blitt svekket.

Derimot har boken en rettslig sett, krevende form.

Seierstad skriver i forordet at boken har en litterær form. At den har denne formen, peker mot at innholdet er fiksjon. Samtidig går Seierstad langt i å gå god for at boken er sann når hun skriver at den er basert på virkelige historier som hun enten har vært med på eller har fått seg fortalt. Også beskrivelsen av hva personene i boken tenker eller føler, skal være basert på hva hun har fått seg fortalt. Med unntak for i forordet og etterordet, bruker hun heller ikke jeg-form, men en allvitende fortellerform. Hun er ikke selv til stede i teksten.

Som konsekvens av dette formvalget, må Seierstad etter rettens syn i utgangspunktet ha handlet i god tro for å gi en riktig og nøyaktig gjengivelse av hva hun har fått seg fortalt. I

tillegg må hun i utgangspunktet ha handlet i god tro for å gi riktig og nøyaktig informasjon også der hvor hun har bygd på egne subjektive inntrykk, opplevelser og landkunnskap.

Ved vurderingen av om Seierstad har handlet i god tro for å gjengi / gi riktige og nøyaktige opplysninger om Rais, legger retten til grunn at notatene fra samtalene og samværet med familien, utgjør en sterk indikasjon på hva som ble fortalt og hva som ellers skjedde.

Seierstad har forklart at hun skrev notatene fra samtalene med familien, fortløpende. Hun noterte på engelsk – språket samtalene foregikk på – for å sikre at de skulle bli mest mulig korrekt. Hun gjorde det hun kunne for å oppklare uklarheter der og da. Hun noterte også stemninger og observasjoner fortløpende. Hun støttet seg på notatene under sin forklaring. Notatene er omfattende. Andre begivenhetsnære holdepunkter for hva som ble fortalt og skjedde, foreligger ikke.

Seierstad har også forklart at Shah Mohammad Rais utbrøt *"It's all true, that's the problem, it's bad for me"* i en diskusjon om bokens sannhetsgehalt på Grand Kafe i Oslo kort tid etter utgivelsen. Forklaringen står uimotsagt, og får betydning ved vurderingen av opplysninger han i følge notatene har bidratt til å formidle om Rais.

Seierstads forklaring om at han sa *"It's your book"*, og at verden ikke ville gå fremover uten ulike meninger som svar på at hun før utgivelsen ga uttrykk for at det kunne være ting i boken han ikke ville like siden også andre enn han ville komme til orde, kan imidlertid ikke tillegges betydning i forhold til Rais. Det foreligger ingen holdepunkter for at Rais skal ha gitt Seierstad frie hender.

Når det så spesielt gjelder side 21 i boken, har Rais med støtte fra ektemannen i korthet forklart at det ikke er riktig at det ble betalt en brudepris. Hun var ingen byrde som måtte selges. Derimot ble det gitt et økonomisk bidrag til bryllupsfeiringen som besto i penger og mat, herunder kjøtt, ikke levende dyr. Smykkene var en gave til henne. Den første konen var ikke mot frieriet. Hun samtykket. Mens Rais har forklart at ektemannen ble hjulpet av familien sin til å fri og at han ikke la skjul på at han var frieren, har han forklart at han oppsøkte familien hennes selv under foregivende av å være på frierferd for en annen.

Seierstad har forklart at hun bygger opplysningene på denne siden på notater fra en samtale med Shah Mohammad Rais. I følge notatene fortalte han først historien om at kvinnene i familien ikke ville hjelpe til med frieriet av hensyn til hans første kone, at han oppsøkte familien til Rais tre ganger, at han oppga å være på frierferd for en venn, at han ville sende et foto av frieren dagen etter og at han ville gi en times svarfrist, for så å fortelle at *"the payment"* var *"first grade gold"* og så videre. Hun har forklart at uttrykket *"brudepris"* er en oversettelse fra *"payment"*, og at uttrykket *"frierens bud"* er en litterær gjenfortelling. Hun har fastholdt at uttrykksmåten er korrekt, og har vist til at det er tradisjon for å betale brudepris i Afghanistan, også i akademiske kretser. Prisen skal kompensere foreldrenes tap

av datteren, og er det motsatte av medgift. Derimot har hun medgitt at det kan ha vært tale om kjøtt og ikke dyr.

Etter rettens vurdering har Seierstad her handlet i god tro for å gjengi / gi riktige og nøyaktige opplysninger.

Retten viser til at *"the payment"* er notert i forlengelsen av notatene fra Shah Mohammad Rais sin fortelling om at han etter hvert tilkjennega at det var han som var frieren og at han ga en times svarfrist. Retten viser også til hans uttalelse om at *"It's all true..."*. Samtidig er det tradisjon for brudepris i Afghanistan. At språket er variert med *"frierens bud"* og at det ellers i boken tales om *"kjøp"* av koner, blir da dekkende for hva som faktisk skjer. At det kan ha vært tale om kjøtt, og ikke levende dyr, og at smykkene kan ha vært en gave til Rais og ikke en del av brudeprisen, mener retten ligger innenfor de tillatelige overdrivelser og feilskjær.

Opplysningene om at Shah Mohammad Rais måtte fri selv fordi kvinnene ikke ville hjelpe av hensyn til den første konen, stemmer fullt ut med notatene. At han først oppga å være på frierferd på vegne av en annen, og at han fridde selv, har han bekreftet under sin forklaring.

Når det gjelder side 22 i boken, har Rais i korthet forklart at det ikke er riktig at hun gråt, at hun satt *"som en stein, livredd og lammet"* på grunn av frieriet og at hun ikke ville ha Shah Mohammad Rais som ektemann. Hun ble ikke giftet bort mot sin egen vilje. Hun ønsket å gifte seg, og han fridde. Dessuten ønsket hun å respektere foreldrene. Hun giftet seg ikke for penger og status. Ektemannen var i sin forklaring inne på at det er vanlig at kvinner gråter som reaksjon på frierier, men da av glede. Han så heller ikke bort fra at Rais kanskje ikke ville ha ham som ektemann til å begynne med, men at hun så annerledes på dette etter hvert.

Seierstad har som nevnt forklart at hun bygger opplysningene på denne siden på notater fra en samtale med Rais og ektemannen. I følge Seierstad hadde de to da utviklet et hengivent forhold. Hun har notert at Rais – med ektemannen som tolk – fortalte at hun *"could not decide"* og *"had father to decide"*, da onkelen kom for å formidle frieriet, og at hun satt stille med *"fear in my heart"*. Rais la ikke skjul på at hun hadde vært redd. Seierstad har forklart at hun valgte å oversette dette til *"satt som en stein, livredd og lammet"* av språklige grunner. Hun har i tillegg vist til at en slik reaksjon også var naturlig ettersom Rais var 16 år og uerfaren, mens Shah Mohammad var over 20 år eldre og hadde en kone fra før. Selv om de var i slekt med hverandre, kjente hun ham ikke godt. Seierstad har deretter notert *"good man, would probably enjoy"* og *"if calm, green light"*. Det siste er oversatt til *"[å] tie betyr å samtykke"*.

At Rais *"ikke ville ha mannen"* står ikke i notatene. Seierstad har forklart at denne opplysningen bygger på hennes helhetsvurdering av situasjonen. At Rais ville stige flere

trinn i det afghanske samfunnet og at brudeprisen ville hjelpe familien, står heller ikke i notatene. Seierstad har forklart at disse opplysningene er ubestridte fakta som er tatt med for å skape driv i fortellingen.

Etter rettens vurdering kan ikke Seierstad her anses for å ha handlet i god tro for å gjengi / gi riktige og nøyaktige opplysninger om Rais.

Rett nok må opplysningene om at Rais gråt, sies å ha et visst grunnlag i opplysningene ektemannen har gitt om at hun gråt før bryllupet (side 186). At hun satt *"som en stein, livredd og lammet"*, må sies å ha grunnlag i det som er notert om at hun satt stille, var redd og ikke kunne bestemme seg. Disse beskrivelsene er uansett ikke mer overdrevne enn at de må anses for å ligge innenfor det tillatelige.

Retten vurderer imidlertid opplysningene om at Rais *"visste at hun ikke ville ha mannen"*, og at *"hun visste ... at hun måtte følge foreldrenes ønske"*, annerledes. Det er Rais sine tanker og følelser som her beskrives. Det er på det rene at hun ikke har sagt *"at hun ikke ville ha mannen"*. At hun *"could not decide"* og *"had father to decide"*, innebar ikke nødvendigvis at hun måtte gjøre som faren / foreldrene sa. Det kan også lett tenkes andre grunner til at hun *"could not decide"* og hadde *"fear in [her] heart"* enn *"at hun ikke ville ha mannen"*. Selv om det er naturlig å forstå Rais sin forklaring slik at det ikke var egenskaper ved akkurat Shah Mohammad Rais som fikk henne til å si ja, og selv om han har vært åpen for at hun ikke ville ha ham der og da, er det ikke dermed sagt at hun ikke ville ha ham. Sett på bakgrunn av beskrivelsen om at kvinners lengsel etter kjærlighet er tabu – til og med et farlig tabu – i Afghanistan (side 51), og at Rais hadde vokst opp uten forventninger til livet (side 186), sammenholdt med notatet om at hun sa *"good man, probably would enjoy"*, fremstår denne opplysningen som spekulasjon.

Retten vurderer opplysningene i de neste setningene om at Rais ville stige flere trinn i det afghanske samfunnet som Shah Mohammad Rais sin kone, og at den høye brudeprisen ville løse mange av familiens problemer, på samme måte. Isolert sett er det bare tale om faktiske kjensgjerninger. At Rais kom fra fattigere kår og at brudeprisen ville hjelpe på økonomien til familien hennes, synes klart nok. Ut fra sammenhengen opplysningene er gitt i, fremstår det imidlertid som om det fortsatt er Rais sine egne tanker som gjengis. Det foreligger ingen holdepunkter for at Rais har gitt uttrykk for at hun la vekt på egen og familiens økonomi. Hun tillegges tanker som det ikke er grunnlag for.

Når det gjelder side 77, har Rais forklart at det er riktig at hun savnet ektemannen, men at det ikke er riktig at hun ble behandlet dårlig av resten av familien de gangene han var borte. Hun har ingen tro på at familiemedlemmene har omtalt henne som landsbyjente. Ektemannen er fra samme sted som henne. Hun har heller ingen tro på at de kan ha sammenliknet henne med et esel. Slike ord brukes ikke i familien om noen. Ektemannen har i sin forklaring gitt uttrykk for at misunnelse er naturlig i en familie.

Seierstad har forklart at hun bygger opplysningene på denne siden på notater fra egne observasjoner. Hun så med egne øyne at de andre i familien ikke var snille mot Rais de gangene ektemannen var borte. Hun har også notert at Shah Mohammad Rais sin eldste sønn omtalte Rais som landsbyjente og ”*Dum som et esel*”. Hun har også notert at Rais sa hun savnet mannen. Hun har forklart at hun valgte å ta med opplysningene fordi de viser maktstrukturen i familien.

Slik retten ser det har Seierstad her handlet i god tro for å gjengi / gi riktige og nøyaktige opplysninger.

Opplysningene har god forankring i det som er notert. Hensett til Seierstads observasjoner av at de andre i familien ikke var hyggelige mot henne, mener retten at opplysningen om at det var ”*de*”, og ikke bare Shah Mohammad Rais sin eldste sønn som kom med de siterte uttalelsene, ligger innenfor de tillatelige overdrivelser.

Når det gjelder side 186, har Rais med støtte fra ektemannen forklart at det aldri var tale om betaling eller bestikkelser for at de kunne være sammen i forlovelsestiden. De sto fritt til å være sammen, men hadde ikke sex før bryllupet. Ektemannen har fremholdt at han var redd for å gjøre Rais gravid før de ble gift siden han reiste mye i farlige områder på denne tiden.

Seierstad har forklart at fremstillingen her fullt og helt bygger på notater fra samtale med Shah Mohammad Rais. I følge notatene ville han gjøre Rais en tjeneste og forberede henne til bryllupsnatten siden ”*everybody said she was crying*”. Seierstad har notert at han etter hvert ”*stayed the night*”, drev med ”*feetwarming*”, ”*slept ... in same bed*” og ”*took off upper clothes*”. Hun har også notert at han tok Rais på håret for at hun skulle bli mindre redd. Seierstad har forklart at flere av disse detaljene er utelatt for at ikke fremstillingen skulle bli for privat. Hun har bekreftet at det ikke ble fortalt om samleie før bryllupet, men har hevdet at beskrivelsen heller ikke kan forstås slik. Hun ser imidlertid i ettertid at det som skjedde, ikke var uhørt slik hun skriver. Det er i følge pasjtunsk tradisjon at det er uhørt for forlovede å tilbringe nettene sammen. I Kabul er dette vanlig. I følge notatene fortalte Shah Mohammad Rais at han betalte foreldrene og broren for dette.

Slik retten ser det har Seierstad også her handlet i god tro for å gjengi / gi riktige og nøyaktige opplysninger.

Opplysningene har godt grunnlag i det som er notert. Det kan imidlertid spørres om det er mest naturlig å forstå fremstillingen slik at Rais ikke bare ble forberedt til bryllupsnatten, men også forskutterte den med samleie, jf opplysningen om at det som skjedde var uhørt og at Shah Mohammad Rais fikk det som han ville etter bestikkelser. Dersom de utelatte detaljene av ektemannens fortelling hadde vært tatt med, ville det ikke vært samme tvil om

dette. Selv om det nok kan sies å være skapt en viss tvetydighet, mener retten likevel at den alminnelige leser vil finne det mest naturlig å forstå fremstillingen slik at bryllupsnatten ikke ble forskuttert, jf opplysningene om at han lovte å ikke forgripe seg på Rais, og at han forberedte henne på bryllupsnatten ”*skritt for skritt*”. At Shah Mohammad Rais sin handlemåte er karakterisert som uhørt, mener retten da ligger innenfor de tillatelige overdrivelses eller feilskjær.

Når det gjelder side 187, har Rais med støtte fra ektemannen bestridt at hun var livredd for å få en jente. De har vist til at de først ønsket seg en jente.

Seierstad har understreket at det ikke er det første barnet hun skriver om, men det andre. Selv om det er anført at det er Rais og ektemannen som er kilden, har Seierstad imidlertid ikke vist til notater om at Rais, mannen eller andre skal ha sagt at hun var livredd for å få en datter til.

Siden det ikke er vist til noe grunnlag for Rais sine tanker og følelser om fremtidig barn, mener retten at Seierstad heller ikke her kan sies å ha handlet i god tro for å gjengi Rais sine tanker riktig og nøyaktig.

Ved den nærmere avveiningen mellom ytringsfriheten og personvernet, må det etter dette tas i betraktning at de publiserte opplysningene om Rais, bidrar til en offentlig debatt av stor allmenn interesse. Samtidig har verken hun eller noen andre i familien, hatt fremtredende posisjoner i politikk og samfunnsliv.

Opplysningene er til dels nærgående og intime, og omfatter Rais sine tanker om og følelser for særlig ektemannen, og de andre familiemedlemmenes syn på henne. Samtidig beskrives også tanker, følelser og forhold som skal være både naturlige og vanlige i Afghanistan. Eksempelvis skal det være vanlig for kvinner å gråte som reaksjon på frieri i respekt for og sorg over å måtte forlate egne foreldre. Det skal også være vanlig å tilbringe nettene sammen i forlovelsestiden.

Opplysningene er både positive og negative. Rais fremstilles med sympati som veloppdragen, vakker og flittig, som en god og kjærlig mor, men først og fremst som et umælende offer for foreldrenes og ektemannens avgjørelser, den øvrige familiens sjalusi og samfunnets rammer. Fremstillingen er imidlertid langt fra sjikanøs. Det er likevel tale om opplysninger som de aller fleste ville sett det som sterkt uønsket og belastende, om skulle bli offentlig meddelt.

Dersom opplysningene fullt ut hadde hatt grunnlag i hva Rais og familien har fortalt, tillagt tillatelige overdrivelses og feilskjær, ville ytringsfriheten etter rettens syn måtte gått foran hensynet til personvernet. Det måtte da ha veid tungt at boken i tillegg til å bidra til en offentlig debatt av allmenn interesse, var et resultat av hennes og familiens eget bidrag

etter at de hadde blitt gjort grundig innført i bokplanene. At boken tydelig har blitt annerledes og at utbredelsen av den er blitt større enn Rais og familien på forhånd hadde forestilt seg, kunne etter rettens syn da ikke innebåret rettsstrid.

Som nevnt må imidlertid Seierstad anses for ikke å ha oppfylt forutsetningen om å ha handlet i god tro for å gjengi / gi riktige og nøyaktige opplysninger om Rais sine tanker og følelser. Spørsmålet blir da om det er grunnlag for å fravike denne forutsetningen.

Retten finner ikke grunnlag for dette.

Opplysningene om Rais sine tanker og følelser er slik retten ser det, knyttet til svært personlige og følsomme temaer – at hun ikke ville ha Shah Mohammad Rais til ektemann på tidspunktet for frieriet, at hun la vekt på status og økonomi da hun valgte å si ja, og at hun var livredd for å få en jente til da hun var gravid for andre gang. Selv om ektemannen har vært åpen for at Rais ikke ville ha ham til å begynne med, ser retten det som opplagt at offentlig meddelelse om disse opplysningene, kunne virke negativt og kompliserende inn på Rais sitt forhold til ektemann, barn, familien for øvrig og omverdenen.

Opplysningene bygger etter rettens syn heller ikke på pålitelige nok kilder. Seierstad har som nevnt forklart at opplysningene om Rais sine tanker og følelser dels bygger på hennes egen helhetsvurdering, og dels på utfyllende faktaopplysninger. Sett hen til hvor krevende det generelt sett er å skaffe innsikt i andre personers tanker og følelser, sammenholdt med at det er tale om personlige og følsomme opplysninger om en person som er gjort lett identifiserbar, mener retten at Seierstad burde forsikret seg om at hun hadde dekning for beskrivelsene av Rais sine tanker og følelser ved å spørre henne nøye ut om dem. Retten ser det i denne sammenhengen som et poeng at det ikke foreligger holdepunkter for at Seierstad ikke hadde tid eller anledning til å foreta en slik kvalitetssikring.

Konstatering av rettsstrid i denne saken, har slik retten ser det ikke andre konsekvenser enn at forfattere og andre historieskrivere som pretenderer å publisere sanne fremstillinger ut fra et allvitende fortellerperspektiv, må sørge for at opplysninger om lett identifiserbare personers innerste tanker om personlige og følsomme temaer, har solid forankring.

Retten finner videre vilkårene for oppreisning etter skadeerstatningsloven § 3-6, oppfylt.

Når det gjelder de subjektive vilkårene, er det på det rene at Seierstad visste at boken med utsagnene om Rais sine tanker og følelser, ble meddelt offentlig, og dermed oppfattet av andre. Hun burde også vært bevisst det rettsstridige ved meddelelsen, og handlet således i det minste uaktsomt.

Også Cappelen Damm visste at boken med utsagnene ble meddelt offentlig og dermed oppfattet av andre. Forlagssjef Ida Berntsen har forklart at både hun og forlagsdirektør

Anders Heger gikk gjennom manuset til boken og godkjente det før utgivelsen. For øvrig forholdt de seg til og stolte på Seierstads fremstilling om at boken helt og holdent bygde på familiens fortellinger etter at den var blitt gjort inneforstått med bokplanene slik det fremgår av forordet. De gjorde ingen egne undersøkelser av om det var dekning for fremstillingen. Berntsen har vist til at det er Seierstad som er forlagets kontraktspart, ikke familien Rais. Siden forlaget ved dets ansatte bare har valgt å stole på Seierstads vurderinger, mener retten at de må identifiseres med hennes uaktsomhet. Forlaget er da ansvarlig etter skadeerstatningsloven § 3-6 andre ledd.

Retten finner også at Rais skal gis oppreisning.

I likhet med oppreisningsbestemmelsen i skadeerstatningsloven § 3-5, er § 3-6 etter ordlyden en såkalt kan-regel. Imidlertid har rettspraksis gjort § 3-5 om til en skal-regel, jf Rt 2005 side 104 avsnitt 52. Slik retten ser det bør § 3-6 ses på samme måte. I praksis har det blitt idømt oppreisning uten videre drøftelser også der vilkårene etter § 3-6 har vært oppfylt, jf eksempelvis Big Brother-dommen avsnitt 87 følgende. Også ved krenkelse av § 3-6, tilsier hensynet skadelidte at det gis en kompensasjon.

Oppreisningsbeløpet skal fungere som et plaster på såret for ikke-økonomisk skade. I tillegg skal det kunne gi kompensasjon for økonomisk tap som det er vanskelig å føre bevis for. Beløpet skal fastsettes etter en bred rimelighetsvurdering, jf Big Brother-dommen avsnitt 89. Ved fastsettelsen vil arten og grovheten av krenkelsen, hvor stor spredning den har fått, måten den er fremsatt på, hensynet til den krenkte sitt navn, rykte og psykisk påkjenning, krenkerens skyld og økonomi med videre, kunne spille inn. Også den krenkte sin medvirkning, kan hensyntas.

Opplysningene om Rais sine tanker og følelser, er sensitive. De er tillagt henne som sanne, og publisert uten at Seierstad og Cappelen Damm kan anses for å ha handlet i god tro for å sikre at de er riktige og nøyaktige. Rais er ikke kilden til opplysningene, og kan ikke sies å ha medvirket til dem. Publisering av opplysninger som de aktuelle, er belastende i seg selv, og kunne lett påvirke hennes forhold til familien og omverdenen.

Boken med opplysningene om Rais har fått stor spredning. Som nevnt er den solgt i nær 250 000 eksemplarer bare i Norge. Den er utgitt på 40 språk, deriblant engelsk, og skal ha solgt svært godt også utenfor Norge.

Rais har fremholdt at boken har hatt størst skadevirkninger i Afghanistan. Det fremstår imidlertid som uklart om utgaven på engelsk har vært i ordinært salg der. Det er familien Rais sin bokhandel som skal ha det mest rikholdige utvalget av utenlandsk litteratur i landet. Retten legger til grunn at boken ikke er blitt solgt av familien selv. Det ville i så fall vært tale om en medvirkning som hadde måttet få betydning for utmålingen. I følge Shah Mohammad Rais er det imidlertid ikke utgaven på engelsk, men piratutgaven på dari som

har hatt størst skadevirkninger. Etter rettens syn kan verken Seierstad eller Cappelen Damm hefte for denne.

Det er imidlertid uansett tale om en bok som er blitt godt kjent i vide leserkretser verden over. Retten antar likevel at belastningen som publiseringen i seg selv innebærer og mulige ytterligere skadevirkninger av den for Rais, først og fremst vil være knyttet til utbredelsen av boken i Afghanistan og Norge hvor hun har bodd / bor.

Både Seierstad og Cappelen Damm har solid økonomi og har hatt god fortjeneste av boken. I motsetning til hva som var tilfellet i Big Brother-saken, jf dommen avsnitt 92, lar det seg her i noen grad gjøre, å identifisere deres fortjeneste. Seierstad har forklart at hun så langt har tjent 6-7 millioner kroner før skatt på salget av boken i Norge, men at hun har tjent mindre på salget av den i utlandet. Berntsen har forklart at forlaget har tjent nær 5 millioner kroner på boken før skatt.

Samtidig forstår retten uttalelsen i nevnte domsavsnitt om at det ikke vil være et godt utgangspunkt for en generell utmålingsregel å sette oppreisningen minst lik fortjenesten fordi det vil føre til at den ”i nokså like situasjoner” blir ”avhengig av om eit blad har eit godt driftsresultat eller ikkje”, slik at det er et hensyn at like tilfeller bør behandles mest mulig likt. At det er økonomiske verdier involvert, er likevel ikke helt uten betydning, jf avsnittene 93 og 95. På den andre siden må det også få en viss betydning at det i dette tilfellet ikke bare er tale om publisering ut fra rene vinnings-, men også ut fra opplysnings- og debattformål.

Slik retten ser det er Seierstad og Cappelen Damm ansvarlige for samme skade i relasjon til bestemmelsen om solidaransvar for oppreisning i skadeerstatningsloven § 5-3 nr 1, andre punktum. Det er tale om samme krenkelse og samme erstatningspost.

Rais krever imidlertid at Seierstad og Cappelen Damm blir pålagt å betale hver sin oppreisningssum.

Retten ser etter Rt 2008 side 65 avsnitt 54 ikke noe i veien for å fastsette oppreisningen pro rata i denne saken, og viser til at dette har blitt gjort i Big Brother-dommen, Rt 1988 side 1398 og Rt 1987 side 764. Alle de tre sistnevnte dommene gjaldt spørsmål om oppreisning for krenkelse av privatlivets fred / ærekrenkelse. I alle ble de ansvarlige pålagt å betale hver sin oppreisningssum for samme skade.

Normalt dømmes eier / utgiver til å betale en høyere oppreisning enn den enkelte journalist / forfatter, jf eksempelvis Henry John Mæland ”Ærekrenkelse” (1986) side 301 og sist Big Brother-dommen.

Retten finner imidlertid ikke grunn til å skille mellom oppreisningsbeløpene Seierstad og Cappelen Damm skal betale.

Seierstad har hatt vel så stor fortjeneste av boken som Cappelen Damm. Hun har – i motsetning til forlaget – bidratt til å spre boken til utlandet. På den andre siden var den norske utgivelsen en forutsetning for de utenlandske. Boken ble da også kjent for familien allerede før den ble utgitt i utlandet.

Den nærmere fastsettelsen av oppreisningsbeløpet bør etter rettens syn på den ene siden skje slik at Rais får en passende totalkompensasjon for sin ikke-økonomisk skade, og på den andre siden slik at oppreisningens pønale preg ivaretas. Slik retten ser det bidrar ikke den omstendighet at det er to ansvarlige her, til at den ikke-økonomiske skaden som skal kompenseres, blir større. Seierstad og Cappelen Damm bør imidlertid ikke få noen stor kvantumsrabatt.

I Big Brother-dommen ble to krenkede tilstått til sammen 200 000 og 220 000 kroner hver i oppreisning fra eier, redaktør og en / to journalister, jf avsnittene 97 og 98. Eiers andel av hvert av beløpene, var 160 000 kroner. I Fædrelandsvennen-saken fikk den krenkede i alt 19 000 euro (175 000 kroner) fra staten, jf EMDs dom av 9. april 2009 sammenholdt med Fædrelandsvennen-dommen avsnitt 101 (mindretallet), jf Rt 2010 side 396 avsnitt 37 følgende. Norske domstoler hadde i forkant frifunnet eier og redaktør. Eiers andel av oppreisningen er antydnet til 150 000 kroner.

Etter rettens vurdering gjaldt den første saken en mindre alvorlig krenkelse med mindre alvorlige skadevirkninger enn den andre. Big Brother-saken gjaldt oppslag / reportasjer i Se og Hør om turbulensen i kjærlighetsforholdet mellom to tidligere reality-deltakere. Fædrelandsvennen-saken gjaldt oppslag / reportasjer i lokalavisen Fædrelandsvennen. En tidligere domfelt ble fremstilt som mulig gjerningsmann og mistenkt i Baneheia-saken. At den samlede oppreisningen i den første saken likevel ble større, antar retten har sammenheng med at krenkelsen i denne saken, hadde fått større utbredelse, og at flere var blitt holdt ansvarlige for krenkelsen. Det ser også ut til at større økonomiske verdier var involvert.

Etter dette finner retten at krenkelsen som Rais har vært utsatt for, alt i alt bør kompenseres med 250 000 kroner. Oppreisningsbeløpene som Seierstad og Cappelen Damm hver for seg skal dømmes til å betale, settes således til 125 000 kroner. Påstanden om renter på oppreisningen er ikke omtvistet og tas til følge, jf forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd, første punktum.

Retten finner derimot ikke at vilkårene for å idømme erstatningsplikt er oppfylt.

For at vilkårene for erstatningsplikt skal være oppfylt, må det i tillegg til ansvarsgrunnlag, foreligge et økonomisk tap større enn null som har årsakssammenheng med ansvarsgrunnlaget.

Rais har med støtte fra ektemannen forklart at det økonomiske tapet hun vil kreve erstattet, har sammenheng med at hun og barna har måttet flytte fra Afghanistan. Barna skal ha blitt mer utsatt for bortføring ettersom familien har fått flere fiender som følge av boken. Familien skal også ha mottatt trusselbrev.

Slik situasjonen er i Afghanistan, kan det lett tenkes mange andre grunner til at Rais har flyttet fra landet. Slik retten ser det trengs det da mer dokumentasjon for at det forligger årsakssammenheng mellom flyttingen fra landet og bokutgivelsen. Trusselbrevene kunne eksempelvis vært lagt frem. Det er ikke blitt gjort. Dokumenter fra utlendingssaken kunne også vært fremlagt. Heller ikke dette er gjort. Retten mener at den da kan se bort fra at utlendingssaken inneholder spor av at Rais har vist til vanskeligheter i Afghanistan på grunn av bokutgivelsen overfor norske utlendingsmyndigheter. Det er uansett på det rene at det ikke er slike vanskeligheter som har gitt Rais oppholdsgrunnlag i Norge.

Sakskostnader

Begge parter har nedlagt påstand om sakskostnader.

Retten mener imidlertid at sakskostnadsavgjørelsen fortsatt blir å utsette til den avgjørelse som avslutter saken for tingretten, jf tvisteloven § 20-8 første og tredje ledd, jf § 20-2 andre ledd, siste punktum, sammenholdt med beslutningen om deling av pådømmelsen av 14. mai 2010.

Saken vil ikke bli avsluttet før det blir klart om Rais kan fremme kravene til de seks familiemedlemmene som skal ha overdratt sine krav til henne, og eventuelt ikke før disse seks sine krav er avgjort. Først da vil det være mulig å vurdere hvem som kan anses for å ha vunnet saken eller fått medhold av betydning i relasjon til tvisteloven.

Dommen er ikke avsagt innen lovens frist på to uker, jf tvisteloven § 19-4 femte ledd. Grunnen er dels at domsskrivningen har vært arbeidskrevende og dels at dette arbeidet har blitt avbrutt av andre gjøremål og feriefravær.

DOMSSLUTNING

- 1 Åsne Guldahl Seierstad dømmes til innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse å betale oppreisning til Suraia Rais med 125 000 – etthundreogtjuefemtusen – kroner med tillegg av renter etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd, første punktum fra utløpet av oppfyllelsesfristen og til betaling skjer.
- 2 Cappelen Damm AS dømmes til innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse å betale oppreisning til Suraia Rais med 125 000 – etthundreogtjuefemtusen – kroner med tillegg av renter etter forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd, første punktum fra utløpet av oppfyllelsesfristen og til betaling skjer.
- 3 For øvrig frifinnes Åsne Guldahl Seierstad og Cappelen Damm AS.
- 4 Sakskostnadsavgjørelsen utsettes til avgjørelsen som avslutter saken i tingretten.

Retten hevet

Jannicke Johannesen

Rettledning om ankeadgangen i sivile saker vedlegges.

Rettledning om ankeadgangen i sivile saker

Reglene i tvisteloven kapitler 29 og 30 om anke til lagmannsretten og Høyesterett regulerer den adgangen partene har til å få avgjørelser overprøvd av høyere domstol. Tvisteloven har noe ulike regler for anke over dommer, anke over kjennelser og anke over beslutninger.

Ankefristen er én måned fra den dagen avgjørelsen ble forkynt eller meddelt, hvis ikke noe annet er uttrykkelig bestemt av retten.

Den som anker må betale behandlingsgebyr. Den domstolen som har avsagt avgjørelsen kan gi nærmere opplysning om størrelsen på gebyret og hvordan det skal betales.

Anke til lagmannsretten over dom i tingretten

Lagmannsretten er ankeinstans for tingrettens avgjørelser. En dom fra tingretten kan ankes på grunn av feil i bedømmelsen av faktiske forhold, rettsanvendelsen, eller den saksbehandlingen som ligger til grunn for avgjørelsen.

Tvisteloven oppstiller visse begrensninger i ankeadgangen. Anke over dom i sak om formuesverdi tas ikke under behandling uten samtykke fra lagmannsretten hvis verdien av ankegjensstanden er under 125 000 kroner. Ved vurderingen av om samtykke skal gis skal det blant annet tas hensyn til sakens karakter, partenes behov for overprøving, og om det synes å være svakheter ved den avgjørelsen som er anket eller ved behandlingen av saken.

I tillegg kan anke – uavhengig av verdien av ankegjensstanden – nektes fremmet når lagmannsretten finner det klart at anken ikke vil føre fram. Slik nekting kan begrenses til enkelte krav eller enkelte ankegrunner.

Anke framsettes ved skriftlig ankeerklæring til den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Selvprosederende parter kan inngi anke muntlig ved personlig oppmøte i tingretten. Retten kan tillate at også prosessfullmektiger som ikke er advokater inngir muntlig anke.

I ankeerklæringen skal det særlig påpekes hva som bestrides i den avgjørelsen som ankes, og hva som i tilfelle er ny faktisk eller rettslig begrunnelse eller nye bevis.

Ankeerklæringen skal angi:

- ankeinstansen
- navn og adresse på parter, stedfortredere og prosessfullmektiger
- hvilken avgjørelse som ankes
- om anken gjelder hele avgjørelsen eller bare deler av den
- det krav ankesaken gjelder, og en påstand som angir det resultatet den ankende parten krever
- de feilene som gjøres gjeldende ved den avgjørelsen som ankes
- den faktiske og rettslige begrunnelse for at det foreligger feil
- de bevisene som vil bli ført
- grunnlaget for at retten kan behandle anken dersom det har vært tvil om det
- den ankende parts syn på den videre behandlingen av anken

Anke over dom avgjøres normalt ved dom etter muntlig forhandling i lagmannsretten. Ankebehandlingen skal konsentreres om de delene av tingrettens avgjørelse som er omtvistet og tvilsomme når saken står for lagmannsretten.

Anke til lagmannsretten over kjennelser og beslutninger i tingretten

Som hovedregel kan en *kjennelse* ankes på grunn av feil i bevisbedømmelsen, rettsanvendelsen eller saksbehandlingen. Men dersom kjennelsen gjelder en saksbehandlingsavgjørelse som etter loven skal treffes etter et skjønn over hensiktsmessig og forsvarlig behandling, kan avgjørelsen for den skjønnsmessige avveiningen bare angripes på det grunnlaget at avgjørelsen er uforsvarlig eller klart urimelig.

En *beslutning* kan bare ankes på det grunnlaget at retten har bygd på en uriktig generell lovforståelse av hvilke avgjørelser retten kan treffe etter den anvendte bestemmelsen, eller på at avgjørelsen er åpenbart uforsvarlig eller urimelig.

Kravene til innholdet i ankeerklæringen er som hovedregel som for anke over dommer.

Etter at tingretten har avgjort saken ved dom, kan tingrettens avgjørelser over saksbehandlingen ikke ankes særskilt. I et slikt tilfelle kan dommen isteden ankes på grunnlag av feil i saksbehandlingen.

Anke over kjennelser og beslutninger settes fram for den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Anke over kjennelser og beslutninger avgjøres normalt ved kjennelse etter ren skriftlig behandling i lagmannsretten.

Anke til Høyesterett

Høyesterett er ankeinstans for lagmannsrettens avgjørelser.

Anke til Høyesterett over *dommer* krever alltid samtykke fra Høyesteretts ankeutvalg. Slikt samtykke skal bare gis når anken gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende saken, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken behandlet av Høyesterett. – Anke over dommer avgjøres normalt etter muntlig forhandling.

Høyesteretts ankeutvalg kan nekte å ta til behandling anker over *kjennelser og beslutninger* dersom de ikke reiser spørsmål av betydning utenfor den foreliggende saken, og heller ikke andre hensyn taler for at anken bør prøves, eller den i det vesentlige reiser omfattende bevisspørsmål.

Når en anke over kjennelser og beslutninger i tingretten er avgjort ved kjennelse i lagmannsretten, kan avgjørelsen som hovedregel ikke ankes videre til Høyesterett.

Anke over lagmannsrettens kjennelse og beslutninger avgjøres normalt etter skriftlig behandling i Høyesteretts ankeutvalg.